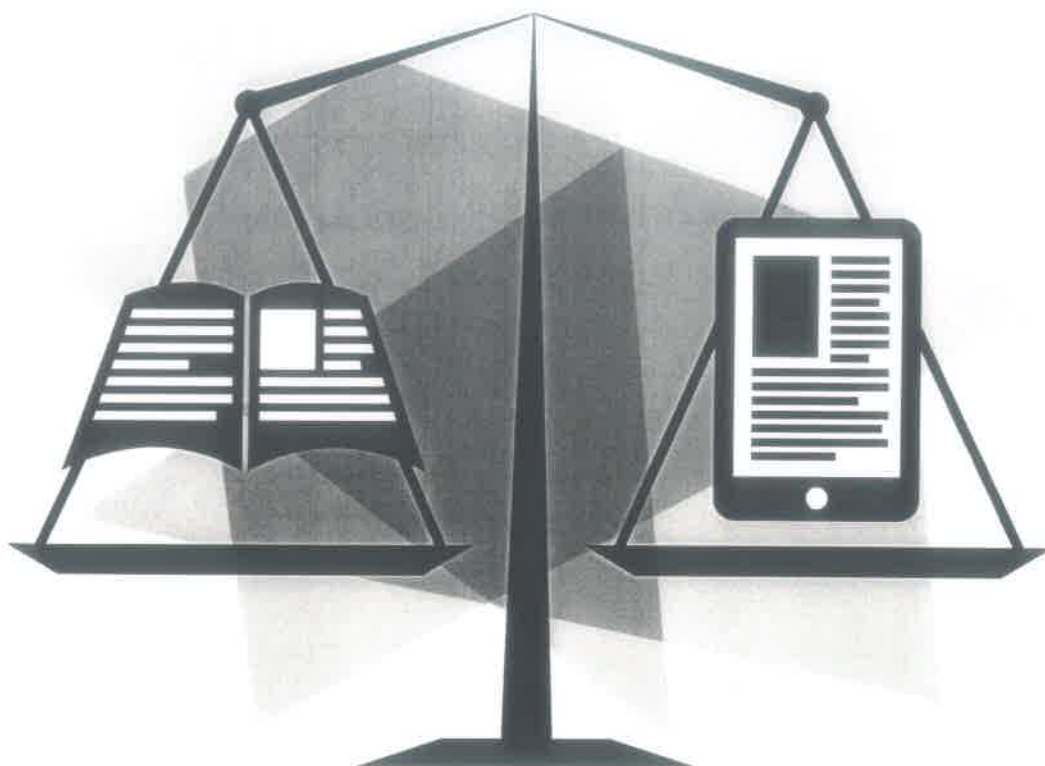

ÖSSZEHASONLÍT(HAT)Ó KÖNYVTÁRÜGY

Tanulmánykötet a PTE FEEK 10 éves
Könyvtár- és Információtudományi Intézete
oktatóinak és hallgatóinak munkáiból

Tartalomjegyzék

Előszó.....	7
A KÖNYVTÁRTUDOMÁNY HELYZETE, PARADIGMAI.....	9
Csik Tibor: A könyvtártudomány megújulása.....	11
Sipos Anna Magdolna: Együttműködés - Könyvtári rendszer.....	23
Egervári Dóra: A web 2,0 és a könyvtár 2,0 hatása a katalogizálásra.....	40
Fekete Rita: A szemléletmód vagy a lehetőségek korlátjai?.....	47
Varga Katalin: Új paradigma a könyvtárakban – az információs műveltség.....	97
Tóth Máté: Közkönyvtár a multikulturális nagyvárosban.....	103
KÖNYVTÁRÜGY NEMZETKÖZI KITEKINTÉSBE.....	119
Varga Katalin: Könyvtárak és könyvtárügy Dániában.....	121
Váradi György: Könyvtárak és könyvtárügy Új-Zélandon.....	127
Antal Tamás: Az Amerikai Egyesült Államok könyvtárainak kihívásai az ALA 2013-as jelentése alapján.....	148
Csorba-Simon Eszter – Jávorka Brigitta – Kovács Edina: Könyvtárak a fjordok mellett.....	158
Szöllősi Gréta: Hollandia könyvtárügye.....	170
Kovács Edina: Olaszország könyvtárügye.....	182
Csorba-Simon Eszter: Írország könyvtárügye.....	189
Margit István: Horvátország könyvtárügye.....	197
SZAKMAI KÉRDÉSEK – NEMZETKÖZI PERSPEKTÍVÁK.....	207
Miszler Tamás: Egy eredmény alapú tudományértékű modell: a norvég tudományindex.....	209
Czirják Márton: Az 1956-os magyar forradalom megjelenése a nemzetközi adatbázisokban és európai forrásokban.....	223
Dér Ádám: A digitális képtárak feltárási és szolgáltatási rendszere.....	229
Kornhoffer Mónika: A nemzeti internet archívumok létrehozása és működése Közép-Európában.....	254
Báncs Alexandra: Az e-könyvek könyvtári lehetőségei az Amerikai Egyesült Államokban.....	295
Csuka Dalma: Könyvtári integráció Eszéken és Pécsen.....	343
Béres Judit: Tóth Krisztina <i>A lélek megatest</i> című szövegének biblioterápiás elemzése.....	357
Agárdi Péter: Utószó.....	364

Könyvtárak a fjordok mellett

(Csorba-Simon Eszter – Jávorka Brigitta – Kovács Edina)

A Norvég Királyság Észak-Európában, Svédországtól nyugatra található. Területe 385 199 m², népessége az utolsó 2011-es népszámlálás óta 4 973 029 fő.

Norvégia könyvtári rendszere a 18. században kezdett el kialakulni, legrégebb tudományos könyvtára a Trondheimben található The Gunnerus Library, ami a Királyi Norvég Tudományos Akadémia Könyvtára volt, 1768-ban jött létre. 1811-ben, az első egyetem megalakulása után létrejött az első egyetemi könyvtár. 1813-tól 1989-ig az egyetemi könyvtár látta el a nemzeti könyvtári feladatokat is. 1913-ban létrehozták a Norvég Könyvtáros Egyesületet, amelynek célja a könyvtári rendszer fejlesztése, a könyvtárpolitika modernizálása volt.

A közkönyvtári rendszer a 19. század közepe óta működik, szabályozása 1935-ben kezdődött el, ekkor született meg az első könyvtárügyi törvény. Jelenleg a 2011-es adatok alapján az országban 744 public library működik, állományukba kb. 18,5 millió szöveges, 2,5 millió audiovizuális dokumentum, 30 ezer folyóirat tartozik. 2011-ben mintegy 25 millió kölcsönzési tranzakció zajlott le a közkönyvtárakban.¹ A tendencia azt mutatja, hogy bár csökken a könyvkölcsönzések száma, a többi média-típus kölcsönzési adataival együtt folyamatos növekedés tapasztalható.²

Az általános iskolák kötelezettsége 1827 óta, hogy könyvgyűjteményt tartsanak fenn a diákok olvasási igényeinek és a pedagógusok kizsgálására. Az 1985. évi könyvtári törvény a középiskolások számára is biztosítja a könyvekhez való hozzáférést. 2011-ben 2221 általános iskolai könyvtár működött, gyűjteményük 10,5 millió dokumentumot tartalmaz. Emellett 369 középiskolai könyvtár biztosít 3,4 millió dokumentumot a tanulók számára. A középiskolák 1,1 millió kölcsönzést bonyolítottak le a 2011-es évben.

Az országban 19 megyei könyvtár működik, állományuk 662 ezer dokumentumot számlál, éves kölcsönzésük kb. 500 ezer.

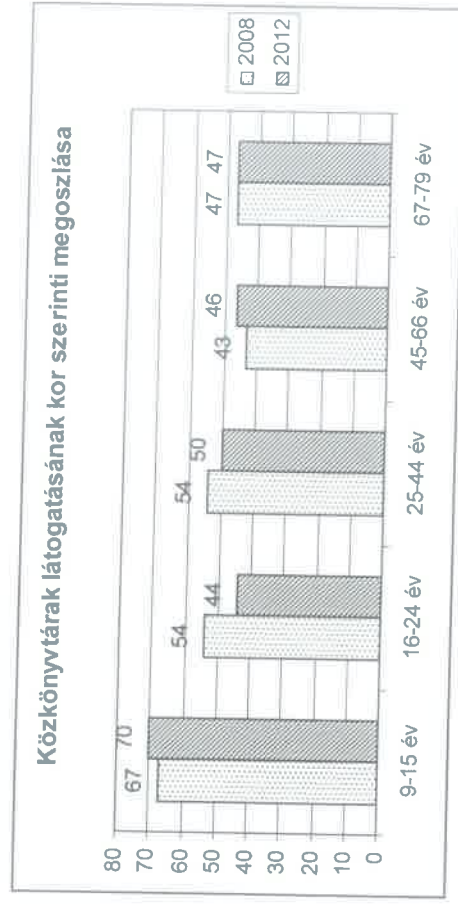
Külön csoportot képeznek az ország könyvtári rendszerében a szak, és kutatókönyvtárak, 2012-es adatok szerint 314 található ezekből az országban. Ide tartozik a nemzeti könyvtár, a felsőoktatási könyvtárak (146), az egészségügyi intézmények könyvtárjai (36), illetve egyéb speciális célú könyvtárak (131). E típusú könyvtárak dokumentumállománya 2011-ről 2012-re 2 millió dokumentummal nőtt, fontos megemlíteni, hogy míg a szöveges dokumentumok, monográfiák, periodikák száma

¹ Statistical Yearbook of Norway, 2013. <http://www.ssb.no/a/english/aarbook/tab/tab-233.html> (2014. január 10.)

² Statistical Yearbook of Norway, 2013. <http://www.ssb.no/a/english/aarbook/fig/fig-234.html> (2014. január 10.)

csökkent, addig az audiovizuális dokumentumok száma megduplázódott, a digitális dokumentumok száma pedig megtriplázódott egy év alatt. Ebben nagy szerepet játszik a nemzeti könyvtár digitalizálási projektje is.

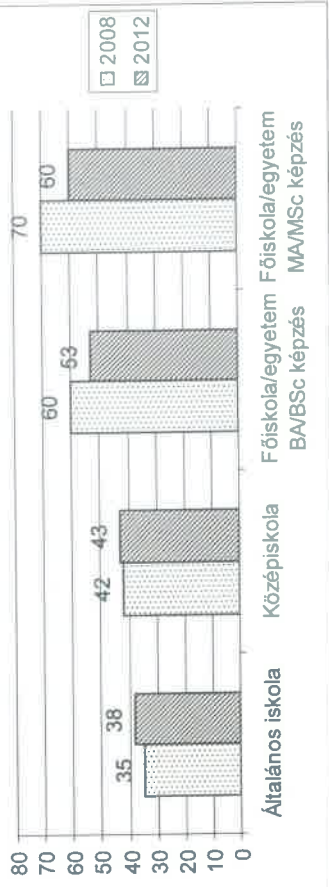
2012-ben a 9 és 79 év közötti korosztály 49%-a látogatott el legalább egyszer public library-be, átlagosan 4,3 alkalommal, ez 2%-os csökkenés a 2008-as adatokhoz képest. A férfiak 42, a nők 57 %-a járt könyvtárban. Ha az életkor szerinti megoszlást vizsgáljuk, látható, hogy legnagyobb arányban, 70%-ban a 9-15 év közötti korosztály látogatja leggyakrabban a könyvtárat, és a 16-24 év közötti korosztály legkevesebbé, 44%-kal, az ő könyvtárlátogatásuk csökkent a legnagyobb mértékben, 10%-kal, 2008 óta. Ez betudható annak, hogy az ő korosztályuk legfőkéonyabb arra, hogy a könyvtár online szolgáltatásait igénybe vegye, így lehet, hogy emiatt csökkent a látogatásaik száma.

I. ábra

2012-ben az egyetemet végzettek könyvtárlátogatásának gyakorisága volt a legnagyobb, 70%, legkisebb pedig az általános iskolát végzettekénél volt, azonban mind az általános, mind a középiskolát végzettekénél nő ez az érték.

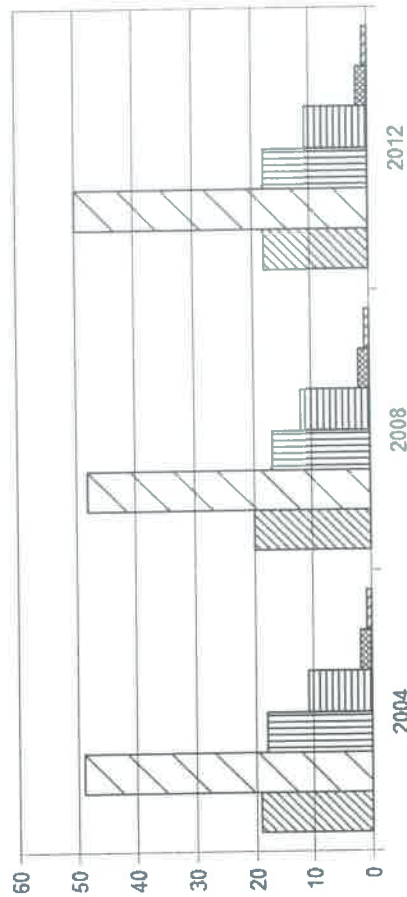
Közkönyvtárak látogatásának végzettség szerinti megoszlása

2. ábra

Az ország lakosságának 1%-a használta a különböző mozgókönyvtári szolgáltatásokat, 17%-uk az iskolai, 11%-uk pedig a felsőoktatási könyvtárak szolgáltatásait.

Az alábbi ábrán azt láthatjuk, hogy az állampolgárokhöz milyen távolságban található a legközelebbi könyvtár, illetve könyvgyűjtemény. A diagram a 2004-es, 2008-as és 2012-es adatokat tartalmazza, és látható, hogy legnagyobb arányban 49-50%-ban 1-4,9 km közötti távolságban található könyvtár, és megállapíthatjuk, hogy az utóbbi 10 évben ezek az adatok nem változtak.

0 - 1 km 1-4,9 km 5-9,9 km 10-24 km 25-49 km 50 km -

3. ábra

A közkönyvtárak 2011-ben 2492 alkalmazottat foglalkoztattak, ebből teljes munkaidős dolgozó 1783 volt. A megyei könyvtárak 159 teljes munkaidős dolgozót foglalkoztattak.³

A statisztikák a norvég Központi Statisztikai Hivatal honlapjáról származnak.⁴ Az oldalon szép számmal találunk könyvtárakhoz kapcsolódó statisztikákat. Ezek az adatokorok rendkívül felhasználóbarát módon definiáltak, mivel nem csak statisztikus előre elkészített statisztikák állnak a rendelkezésünkre, hanem szűresek segítségével kiválaszthatjuk a szükséges időintervallumot, régiót, nemet stb., így egyénre szabhatjuk a lekérdezéseket. Az elkészült adatokból pedig automatikusan diagramok is generálódhatnak a számunkra.

A Norvég Nemzeti Könyvtár 1992-ben alapították, addig az egyetem központi könyvtára végezte azokat a feladatokat is, amelyek általában egy nemzeti könyvtárra hárulnak. A Nemzeti Könyvtár fő feladata minden olyan dokumentum megőrzése, mely a norvég nemzethez kapcsolódik, azaz gyűjti és szolgáltatja a norvég szerzők műveit, a Norvégiában megjelenő, és a Norvégiával kapcsolatos dokumentumokat. Ennek zavartalan működését a kötelepéldány-törvény teszi lehetővé. A könyvtár feladata a Norvég Nemzeti Bibliográfia összeállítása, és a közös katalógus gondozása is.

Érdekes, hogy a könyvtárnak két épülete van, amelyek két egymástól 1000 km-re található városban működnek, Oslóban és Ranában. Ranában található a könyvtár raktárépülete, szóval, ha az olvasóknak valamelyik raktári könyvre van szüksége, azt a nagy távolság miatt csak 1-2 nap elteltevel kaphatják meg. Ranában zajlanak a Nemzeti Könyvtár digitalizálási munkálatai is.

A Norvég Nemzeti Könyvtár egyik legfontosabb feladatának tartja dokumentumállományának digitális formában való megőrzését az utókor számára. Ennek megvalósításához hozták létre a Digitális Nemzeti Könyvtár, melynek gyűjtőkörébe tartoznak még a különböző digitálisan születő dokumentumok, pl. weboldalak, újságok is. A könyvtár nem zárkózik el attól sem, hogy külön kérésre, speciális célú gyűjteményeket digitalizáljon és helyezzen el archivumában. A dokumentumok digitalizálásához folyamatosan zajlik a támogatók felkutatása: kiadókat és különböző cégeket keresnek meg, akik a megvalósításhoz anyagi támogatást nyújthatnának. 1998-ban született egy megállapodás a Norwegian Broadcasting Company és a Nemzeti Könyvtár között, melynek értelmében a könyvtár a rádiók adatait digitalizálhatja. 2013 májusában pedig a norvég TV társasággal egyeztek meg egy digitális TV archívum létrehozásáról. Jelenleg a Digitális Nemzeti Könyvtár 3 petabyte (3000 Tbyte) mennyiségű adatot tárol: 210 ezer könyv, 310 ezer újság, 540 ezer kép, 6200 film és

³ Statistical Yearbook of Norway, 2013. <http://www.ssb.no/a/english/aarbok/tab/tab-233.html> (2014. január 10.)

⁴ Norvég Központi Statisztikai Hivatal honlapja <http://www.ssb.no/en/forside;jsessionid=EFAAA17C8CA80A9738E965B E6BF0E42.kpld-as-prod04>

videó, 13 ezer zeneszám, 700 ezer óra rádióadás található az archívumban. A munka jelenleg is zajlik, hiszen a cél, hogy a dokumentumok nagy része minél hamarabb digitálisan is elérhető legyen.

A Norvég Nemzeti Könyvtár egyik digitalizálási projektje a Bokhylla.no, vagyis magyarul Könyvespolc. Ennek a kezdeményezésének a keretében az összes, a 20. században megjelent norvég kötődésű irodalmi alkotáshoz szeretnének hozzáférést biztosítani. Ez összesen 250 ezer dokumentum teljes szövegű, online elérését tenné lehetővé, kereshető formában, ám csupán a norvég IP cím tartományokban. Amennyiben az adott dokumentum már nem tartozik szerzői jogvédelem alá, a felhasználók számára letölthetővé válik. A projekt előreláthatólag 2017-ben fejeződik be.

A Nemzeti Könyvtár céljait a 2008-2014 között érvényben lévő könyvtári stratégiai tervvel összhangban alakították ki. A stratégia a következő három területet jelöli meg kulcsfontosságú elemként:

1. Digitális és hagyományos tartalmak és szolgáltatások biztosítása

A könyvtárak céljai között szerepel a digitális tartalmak és az internet alapú szolgáltatások széles körben való elterjesztése, ezzel is hozzájárulva az információk és a kulturális javak mindenki számára hozzáférhetővé tételéhez. Ezen kívül maguknak a könyvtáraknak is fejlődniük kell, hogy fokozatosan tudásközponttá, a kultúra és az információforrások központjává váljanak. Fontos cél a kulturális diverzitás támogatása, a bevándorlók integrációjának elősegítése.

2. A könyvtári rendszer struktúrájának átgondolása annak érdekében, hogy értékeiből szolgáltatásokat nyújtsanak a felhasználóknak

Nagyon fontos kérdésnek számít a public library és az iskolai könyvtári rendszer fejlesztése. Akárcsak a könyvtárárterületek, amelyeket közösségi terekké kell alakítani. Minden könyvtárnak nagy sebességű wireles internet kapcsolattal kell rendelkeznie – lásd az első pontban leírtakat – az internetes szolgáltatások könnyebb elérésének érdekében. Fontossá válik a könyvtárak közötti tudásmegosztás, vagyis a kommunikáció fejlesztése, de nem csak egymás között, hanem az olvasó irányába is. A felhasználókat tájékoztatni kell a szolgáltatásokról.

3. Kutatástámogatás és a szakmai kompetencia fejlesztése

Meg kell erősíteni és újítani a könyvtári rendszeren belüli szaktudást, és a könyvtárral kapcsolatos kutatásokat. Ezeket gyakorlatiasabbá kell tenni, valamint a könyvtárosok továbbképzésére és az új kompetenciák, készségek fejlesztésére kerül a hangsúly.

Norvégiában három helyen zajlik könyvtárral kapcsolatos képzés: Oslóban, Tromsø-ben és Agder-ben. A University of Tromsø által szervezett oktatás elsősorban az információmenedzsmentet helyezi előtérbe, Agderben pedig a levéltáros szak keretében zajlik a könyvtárosok képzése is. Oslóban egy három éves BA képzés elvégzése után válnak a hallgatók könyvtárossá, melyet később MA szinten folytathat-

nak, valamint lehetőségük van PhD fokozatot is szerezni. Talán ez az, amely leginkább hasonlít a magyar képzésekhez.

A norvégi könyvtári rendszerben a dolgozók három különböző típusú végzettséggel rendelkezhetnek, és ez alapján más-más feladatokat végeznek a könyvtárban. Az egyetemi, MA végzettséggel rendelkező könyvtárosok végzik a szakértői feladatokat, a főiskolai könyvtáros végzettséggel rendelkező dolgozók végzik az általános, faktografikus tájékoztatást, információt szolgáltatnak az olvasóknak, néha kölcsönöznek is. A könyvtáros végzettséggel nem rendelkező dolgozók pedig általánosságban az olvasószolgálati, kölcsönzési feladatokat végzik és a raktári munkafolyamatokban vesznek részt, ehhez érettségivel kell rendelkezniük. Sok esetben diákokat alkalmaznak erre a pozícióra.

A norvég fővárosban a könyvtáros jelöltek az Oslo and Akershus University College of Applied Sciences-en végzik tanulmányaikat.⁵ Az intézmény két korábban önállóan működő főiskola, az Oslo University College and Akershus University College összevonásával jött létre 2011-ben, jelenleg 18 ezer hallgató tanul itt. A főiskola központja Oslóban található, de egy kampusz működik Pilestredet og Kjellerben is. A főiskolán négy kar működik (Health sciences; Education and International Studies; Social Sciences; Technology, Art and Design), melyeket 4 könyvtár szolgál ki, ezek közül három Oslóban, egy Kjellerben található. A könyvtárak önálló intézmények, de bizonyos szolgáltatások kiépítésében és biztosításában együttműködik a négy tudásközpont, valamint a gyűjteményszervezés, a kutatástámogatás, a felhasználóképzés prdíg közösen történik.

A főiskola könyvtári stratégiájának része, hogy mindegyik egység a szükségletek szerint szolgálja ki az ott tanuló hallgatók igényeit, támogassa kutatásaikat, ezáltal a könyvtárak egyben tanulási központként is működnek.

A Learning center at P 48 nevű intézmény a főiskola központi könyvtára. Itt jelenleg 70 dolgozó szolgálja ki az olvasókat, közülük 55 rendelkezik könyvtáros végzettséggel. A könyvtár gyűjteménye több mint 215 ezer dokumentumból áll össze, közel 1000 nyomtatott folyóirat érhető el itt, és 150 adatbázishoz biztosítanak hozzáférést az olvasók számára. A könyvtár berendezése modern, fiatalos, a hallgatók igényeit maximálisan kielégítő, a szabadpolcos állomány mellett automata könyvkölcsönzők, számítógépes terminálok állnak az olvasók rendelkezésére. Az olvasók a nyomtatott dokumentumok, valamint az adatbázisok mellett audiovizuális dokumentumokhoz is hozzáférhetnek. A közös olvasói terek mellett több csoportos, illetve egyéni kutatószoba található az épületben, amely a hallgatók együtt tanulásának biztosítását szolgálja, ezek előre lefoglalhatóak, folyamatosan használatban vannak.

⁵ Oslo and Akershus University College of Applied Sciences honlapja <http://www.hioa.no/eng/> (2014. január 10.)

A könyvtár fontos feladatának tekintti a digitális szolgáltatások népszerűsítését, fejlesztését. A könyvtár az e-campus program fejlesztésében is részt vett, melynek keretében a főiskolai előadások élőben, online is megtekinthetők. 2008-ban indult a LATINA: Learning and Teaching in a Digital World – Tanulás és tanítás a digitális világban - néven futó nyári egyetemük, melyen Palesztinából, Afrikából, Litvániából is vesznek részt hallgatók. A felhasználóképzést rendkívül magas prioritással kezelik, az információs műveltség fejlesztése egyik fő feladatuk. A főiskola minden hallgatója számára elérhető azok a képzések, ahol az adatbázisokban, a katalógusokban (közük a könyvtár online katalógusában a Bibsys-ben) való keresések menetét, az APA hivatkozási rendszer használatát, a szakdolgozatírás menetét oktatják, de van olyan kurzus is, ahol szakmai angol nyelvre oktatják a hallgatókat.

A legnagyobb felsőoktatási könyvtár Norvégiában a The University of Oslo Library.⁶ 1811-ben alapították, elsődleges feladata, hogy kiszolgálja az egyetem hallgatóit, dolgozóit, támogassa kutatási és innovációs tevékenységüket, de emellett nyilvános könyvtár is. Az egyetemi könyvtárnak négy alkönyvtára van: Humanities and Social Science Library, Medical Library, Law Library és Science Library, ezek pedig több alkönyvtárból állnak. Ezek közül most csak az általunk legérdekesebbnek találtakat fogjuk bemutatni.

Az alkönyvtárak közül a legnagyobb a Humanities and Social Sciences Library. Gyűjtemény 2,5 millió dokumentumból áll, ebből 500 ezer szabadpolcon, 2 millió példány elzártan található, ezek régebbi dokumentumok, melyek állományvédelmi okokból csak előzetes igénylés után tekinthetők meg. Az állomány 3 szinten és a pincében lévő raktárban helyezkedik el.

A könyvtár földszinti részén a szabadpolcos állomány mellett számítógépes terminálok, a hallgatók számára előzetesen igényelhető kutatószobák, illetve automata könyvvisszavételt biztosító szerkezet található, mely automatikusan kategorizálja a könyveket, az alapján, hol találhatók meg a szabadpolcon. Itt több, különálló helyiséget alakítottak ki, melyek speciális célokat szolgálnak ki: multimédiaterem audiovizuális anyagok használatához; olvasóterem, ahol az értékesebb, régi dokumentumokhoz férhetünk hozzá; hangfelvételek meghallgatásához egy terem; illetve itt található még egy akadálymentesített helyiség, ahol speciális eszközökkel a hallás, illetve látássérültek is használhatják a könyvtár dokumentumállományát. Ezen a szinten található még a folyóiratok, hírlapok legújabb számait. A könyvtár régebbi, 1980 előtt megjelent folyóiratai, nem kölcsönözhetőek, csak helyben használhatóak. Valamint őrzik az egyetem hallgatóinak szakdolgozatait is, ezek is csak helyben használhatóak.

Az első, és második szinten található a szabadpolcos állomány. A pincében 2 csoportos tanulószoba, a régi katalógusszekrények, a raktári állomány egy része,

⁶ Oslo Egyetemi Könyvtár honlapja [https://www.uio.no/english/\(2014.január.10.\)](https://www.uio.no/english/(2014.január.10.))

illetve egy speciális gyűjtemény található, amely más nemzetek szépirodalmát gyűjti eredeti nyelven. Egy kisebb, magyar nyelvű szépirodalmi dokumentumállománnyal is rendelkeznek. Érdekesség, hogy a raktári állomány azon részéhez, amely nem régi, elzárt dokumentum, bármely olvasó szabadon hozzáférhet. A könyvtár egész területén, összesen 17 teremben, biztosított a hely önálló, vagy csoportos tanulásra.

A központi könyvtár több ritka kollekcióval is rendelkezik, ilyen a Bibliotheca Polyessiana, ami egy, a Csendes-óceánnal foglalkozó gyűjtemény, vagy a The Oslo Papyrus Collection papirusgyűjtemény, amelynek digitalizálása jelenleg is folyik. Ezek a ritka gyűjtemények csak kutatók számára hozzáférhetőek.

Az egyetemi könyvtár egyik legkisebb alrészé a speciális Informatikai Szakkönyvtár, melynek elsődleges feladata, hogy kiszolgálja azokat, akik az egyetemen informatikai oktatásban vesznek részt. A könyvtár felhasználói elsősorban a mesterképzésben, doktori képzésben részt vevő hallgatók, akik már saját kutatásokat végeznek, valamint az informatikai oktatásban részt vevő egyetemi tanárok. A könyvtár gyűjteményébe főleg informatikai, matematikai, mérnöki témában megjelent dokumentumok tartoznak; jelenleg 22.000 dokumentummal rendelkeznek. A dokumentumállomány szakkönyvekből, szakfolyóiratokból, audiovizuális dokumentumokból áll össze. A szakirodalom osztályozása az Association for Computing Machinery szabványa által meghatározott módon történik. A diszciplina sajátosságából adódóan a folyóiratok többségéhez csak online elérést biztosít a könyvtár, de természetesen rendelkeznek papír alapú folyóiratokkal is.

A könyvtár területén viszonylag kevés, csupán 2 személyi számítógép áll a felhasználók rendelkezésére, ezeken tudják elérni az olvasók a könyvtár katalógusát, illetve a könyvtár által előfizetett adatbázisokat. A személyi számítógépek mellett rendelkeznek 16 munkaállomással, ahol az olvasók saját laptopjaikat használhatják. A csoportos tanulást az egyetem e könyvtárában is támogatják: 2 csoportos kutatószobával rendelkeznek, ahol 6-6 fő tanulhat egyszerre. Egy oktatóterem is található a könyvtárban, ahol különböző informatikai kurzusokat tartanak: itt 12 számítógép található.

Az egyetemi könyvtár reáltudományokkal foglalkozó alrészé a Realfagbiblioteket. A könyvtár gyűjteményébe a fizika, asztrofizika, biológia, orvostudomány, földtudomány, kémia és a matematika tudományterületeihez kapcsolódó dokumentumok tartoznak. Az intézmény több tanszéki könyvtár összehasonlásból jött létre, ezek gyűjteményei képezik a dokumentumállomány alapját, a gyűjtemény gyarapítása jelenleg azonban már központilag történik.

Az intézmény 150 szakfolyóiratra fizet elő, valamint elérhetőek a Norvégiában megjelenő napilapok is. A könyvtár több külföldi gyűjteménnyel is rendelkezik, ilyen például a földtudományok témaköréhez kapcsolódó térkép, illetve köztetgyűjtemény, valamint az 1909 óta folyamatosan gyűjtött szakdolgozatok, doktori disszertációk gyűjteménye. Az épületben két, egyenként 40 fős olvasóterem található, 30 db számítógép.

tógép terminál, valamint a hallgatók csoportos tanulását elősegítő, 15 db, 4 iOS tanulószoba áll az egyetemisták rendelkezésére.

A könyvtár maximálisan kiszolgálja a hallgatók igényeit, a tanulás mellett a regenerációt elősegítő relaxációs, pihenős helyiség is megtalálható az épületben, ahol az egész napos tanulás közben kicsit kikapcsolódhatnak a hallgatók.

A bergeni közkönyvtár⁷ Norvégia második legnagyobb nyilvános könyvtára. A középkorban a bergeni Szent Mária templom rendelkezett a legtekintélyesebb könyvgyűjteménnyel, amelyet bárki használhatott. 1766-ban David Schönfeldt plébános nagy összegben adományozott pénzt illetve könyveket a templomnak, ezzel is bővítve a már meglévő állományt. Ennek hatására az egyház engedélyt adott, hogy a templomhoz egy különálló épületet húzzanak fel, mely könyvtárként funkcionálhat. Napi két órás nyitva tartásával ez volt a mai könyvtár elődje.

1876-ban a templom gyűjteményének kezelését átvette a bergeni közkönyvtár, majd egy évszázaddal később letétbe helyezték a bergeni egyetemi könyvtárban. 1869-ben Paul Botten-Hansen, egyetemi könyvtáros eladásra bocsátotta 12.000 kötetből álló könyvgyűjteményét. Egy újonnan alakult társaság úgy döntött, hogy könyvtárat alapít Bergenben, melynek alapja ez a gyűjtemény lesz, amelyet aztán 1871-ben a társaság felajánlotta a bergeni önkormányzatnak, azzal a feltétellel, hogy fedezni fogják a könyvtár költségeit.

A jelenlegi intézmény neoromán stílusban épült 1917-ben. A városban egy főépület található, melyhez hat fiókkönyvtár tartozik. Ezen kívül letéti állományt biztosítanak a bergeni és bjørgvini börtönöknek. A sokféle norvég és külföldi modern irodalmon és egyéb dokumentumon felül a könyvtár értékes és különleges régi nyomtatványokkal rendelkezik, melyeket gyűjt és archivál is. A könyvtár teljes állománya elérhető a felhasználók számára, ami 700.000 könyvet, periodika anyagot, kottákat, CD-t és videókat jelent. Minden, amit 1964 után jelentettek meg – néhány régi kotta kivételével – elérhető az interneten keresztül, valamint a régebbi források több, mint felét már kovertálták. A zenei gyűjtemény nagy részét képezi az Edward Grieg és az Ole Bull gyűjtemény, mely digitalizált kottákat, képeket és a zeneszerzők egyéb munkáit tartalmazza.

A kölcsönzési idő 3-4 hét (kivéve a CD-ket és DVD-ket, ahol ez az idő rövidebb), a kölcsönzött könyveket pedig háromszor lehet hosszabbítani, feltéve, hogy nem kérték előjegyzést az adott dokumentumra.

Érdekes, hogy a számítógépeket le lehet foglalni, ám ez is szabályozott. Többek között meghatározott, hányszor lehet egy nap, illetve egy héten foglalni, hány éves kortól, valamint a foglalás elvesztéséről is tájékoztatják a felhasználót. Ezen kívül a könyvtár ingyenes internet hozzáférést is biztosít a laptoppal, okostelefonnal rendelkezőknek.

⁷ Bergeni Könyvtár honlapja <http://bergenbibliotek.no> (2014. január 6.)

A könyvtár többféle szolgáltatással igyekszik bővíteni és kielégíteni a felhasználók igényeit. Ezek közé tartoznak a különféle játékok, mint a táblajátékok, konzolok, melyek közül néhányat kölcsönözni is tudnak az olvasók. Továbbá film- és iróklubokat vezetnek, kiállításokkal, koncertekkel támogatják a művészeteket, és helytörténeli tájékoztatást is nyújtanak. Az intézmény fontosnak tartja a multikulturális problémák csökkentését, ezért létrehozta egy többnyelvű állományrész, valamint angol és norvég nyelvkurzusokat biztosítanak az érdeklődőknek.

A gunnerusi könyvtár⁸ Trondheimben Norvégia legrégebbi tudományos könyvtára, melyet 1768-ban alapítottak, a Tudományok és Levelek Királyi Norvég Társadalma (Royal Norwegian Society of Sciences and Letters – DKNVS) könyvtáraként. A könyvtár John Ernst Gunnerus püspök után kapta a nevét. Először csak kutatókönyvtárként működött a DKNVS tagjai részére, de nem sokkal később megnyitották a nagyközönség számára. A könyvtár története szorosan összekapcsolódik a mai NTNU Természettudományi és Régészeti Múzeummal, és 1968 óta mindkettő a Trondheim Egyetem részét képezi.

A könyvtár rendkívül gazdag gyűjteménye miatt a legfontosabb skandináv könyvtárak közé tartozik a 18. század óta. Fő területe a régészet, botanika és állattudományos munkáinak gyűjtése, de a dokumentumok között éppúgy megtalálhatók a keselyűkkel foglalkozó tudományos munkák, mint a genealógia és a helyi történelem. A könyvtár ugyan mindenki számára elérhető, ám főleg tudósok, a helyi történészek és az NTNU diákjai látogatják.

A könyvtár rendkívül szép gyűjteménnyel büszkélkedhet, többek között fényképekkel, térképekkel, kéziratokkal és egy nagyobb állománnyal, melyek a 15. századra datálhatók. Ezen kívül az elmúlt száz évből egy olyan kiterjedt gyűjteménnyel is rendelkezik, mely a norvég kötelező példány szolgáltatnak és a felülvizsgált anyagoknak köszönhető.

1939-ben a kötelezőpéldány szolgáltatással együtt elkobzásjogot is szerzett a könyvtár, mely alapján kötelezhette a norvég kiadókat, hogy minden dokumentumból egyet a könyvtárnak küldjenek.

A public library-k közül egy kisebb a Furuset Library.⁹ A könyvtár az oslói public library hálózat (Deichmanske Bibliotek) egyik alkönyvtára, amely Oslo Alna város részében, egy nagyrészt bevándorlók lakta körzetben helyezkedik el. A lakosság 47%-a bevándorló háttérrel rendelkezik, a Furuset Library vonzáskörzetébe tartozó részen pedig a lakosság 62,3 %-a bevándorló, így a könyvtár olvasói teljesen vegyes kulturális háttérrel rendelkeznek. A könyvtár éves látogatóinak száma 150.000, a látogatók 30%-a az 5-19 éves korosztályba tartozik, amely a norvég public library

⁸ Gunnerus könyvtár honlapja <http://www.ntnu.edu/ub/gunnerus> (2014. január 6.)

⁹ Furuseti Könyvtár honlapja <http://www.deichman.no/filial/furuset> (2014. január 10.)

hálózat más könyvtáraihoz képest magas arány. A fiatal korosztály nagymértékű jelenlétét magyarázhatja az a tény, hogy a Furuset körzetben élők 25%-a 20 év alatti fiatal. Az éves kölcsönzések száma kb. 115 ezer.

A könyvtár állománya rendkívül sokszínű. Mint már említettük, az intézmény egy olyan területen helyezkedik el, ahol a lakosság nagy része nem norvég, hanem bevándorlói múlttal rendelkezik. Ebből következően, ahhoz hogy ezeket a potenciális olvasókat is ki tudják szolgálni, a gyűjteményt az olvasói igényekhez kellett igazítani: pl. külön részgyűjteményeket alakítottak ki, melyek a bevándorlók anyanyelvén megjelent könyveket tartalmazzák.

A könyvtár a következő szolgáltatásokat nyújtja a felhasználóknak: folyóiratok, audio-vizuális dokumentumok kölcsönzése, automata könyvkölcsönzés. Külön szoba áll rendelkezésre, amit filmvetítés céljára lehet lefoglalni, illetve kutatószobák, ahol nyugodt tanulásra van lehetőség.

A könyvtárat 2011-ben modernizálták, ennek célja a különböző párhuzamosan létező funkciók elkülönítése volt. Emiatt a gyűjtemény elhelyezkedése sem szokványos, a felújítás során a gyűjteményt a különböző tevékenységekhez igazították. A könyvtár legfontosabb célja, hogy olyan intézmény legyen, amely nem csak információt, tudást szolgáltat olvasóinak, hanem közösségi térként is funkcionál, emiatt sok közösségi, illetve kulturális programot szerveznek: író-olvasó találkozókat, felolvasó estéket, színházi előadásokat, különböző tematikus esteket. Havonta kb. 20-30 különböző programlehetőség nyílik meg a könyvtárba látogatók előtt. A programok mellett pedig úgy gondolják, egy olyan környezetet kell kialakítaniuk, ahova szívesen betér mindenki, ahol nyugodtan tudnak tanulni a fiatalok, játszani a gyermekek, művelődni az idősebbek, illetve találkozóhelyként is funkcionálnia kell az intézménynek.

Jövőbeli céljaik közé tartozik a közösségi tér funkció erősítése, biztonságos, aktív környezet biztosítása a felnövő nemzedékek számára. Olyan könyvtár működése a céljuk, ahova nem azért járnak az emberek, mert szükségük van valamilyen információra, hanem ahova szívesen betérnek, részt vesznek programokon, és ezáltal ismerik meg a könyvtár hagyományos szolgáltatásait is.

A norvég könyvtár működésében elsődleges a hatékonyság növelése, a szolgáltatások magas színvonalának biztosítása. Ez érződik a könyvtárosok mentalitásában, a munkafolyamatok megszervezésében, a projektek végrehajtásában egyaránt. Fontos a költséghatékonyság, a szervezethez, a könyvtár fenntartásában a piaci szempontú gondolkodás. Ugyanakkor főleg a Furuset Library esetében láthatjuk, hogy ez a fajta professzionalizmus nem megy a szociális lehetőségek kárára. A szemléletben a könyvtár, mint találkozóhely, mint közösségi tér egyre erősebben van jelen, és egyre fontosabbá válik, hogy a felhasználók otthon érezzék magukat a könyvtárban.

Úgy gondoljuk, a fent leírt tapasztalatokból a magyar könyvtárosok is rengeteget tanulhatnak, mert bár a kulturális különbségek miatt hazánkban nem lenne minden

ilyen hatékonyan alkalmazható, ám rengeteg olyan elem van, amellyel a magyar könyvtári hálózat is forradalmasíthatná a szolgáltatásait.

Felhasznált irodalom

- Aabo, Svanhild: The public library as a hub in urban development of a multicultural suburb. http://www.jace.gr.jp/ACEI2012/usb_program/pdf/7.5.1.pdf (2014. január 12.)
- Bergeni Könyvtár honlapja. <http://bergenbibliotek.no> (2014. január 6.)
- Furuseti Könyvtár honlapja. <http://www.deichman.no/filial/furuset> (2014. január 10.)
- Gudim Torp, Mari: Furuset Library: The heart of a multicultural community. Kézirat
- Gundersen, Arne: The role of the National Library in the Norwegian library landscape. Kézirat
- Gunnerus könyvtár honlapja. <http://www.ntnu.edu/ub/gunnerus> (2014. január 6.)
- Library Reform. <http://www.biblioteki.org/repository/PROJEKT%2018/Inspirce/Library%20Reform%202014.pdf> (2014. január 12.)
- Norvég Központi Statisztikai Hivatal honlapja <http://www.ssb.no/en/forside;jsessionid=EFAAA171738CA80A9738E965BE6BF0E42.kpld-as-prod04>
- Norvégiai Kulturális Minisztérium: 23-as számú jelentés (2008-2009): Könyvtárak. http://www.regjeringen.no/pages/2479579/PDFS/STM200820090023000EN_PDFS.pdf (2014. január 12.)
- Oslo and Akerhus University College of Applied Sciences honlapja <http://www.hioa.no/eng/> (2014. január 10.)
- Oslo Egyetemi Könyvtár honlapja <https://www.ub.uio.no/english/> (2014. január 10.)
- Statistical Yearbook of Norway, 2013. <http://www.ssb.no/a/english/aarbok/tab/tab-233.html> (2014. január 10.)
- Statistical Yearbook of Norway, 2013. <http://www.ssb.no/a/english/aarbok/fig/fig-234.html> (2014. január 10.)
- Statistical Yearbook of Norway, 2013. <http://www.ssb.no/a/english/aarbok/tab/tab-233.html> (2014. január 10.)